

Sygn. akt II CSK 33/17

POSTANOWIENIE

Dnia 18 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szulc (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku O. Development Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w W.

przy uczestnictwie Spółdzielni Mieszkaniowej "G." w S.,

Gminy Miasto S., Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta S.a,

"I." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

i Spółdzielni Mieszkaniowej "Z." w S.

o ustanowienie drogi koniecznej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 18 października 2017 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania - Spółdzielni Mieszkaniowej
"G." w S.

od postanowienia Sądu Okręgowego w S.

z dnia 1 lipca 2016 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 27 marca 2013 r. Sąd Rejonowy w S. po rozpoznaniu sprawy z wniosku O. Development Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. przy udziale Spółdzielni Mieszkaniowej „G.” w S., Gminy Miasto S., Skarbu Państwa - Prezydenta Miasta S. oraz „I.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S. o ustanowienie drogi koniecznej ustanowił na rzecz każdorazowego użytkownika wieczystego nieruchomości położonej w S. przy ul. [...], działki nr 12/26 w obrębie nr 148 służebność drogi koniecznej polegająca na prawie przechodu i przejazdu przy wykorzystaniu pojazdów o rzeczywistej masie całkowitej nie przekraczającej 3,5 tony, tj. o ciężarze całkowitym do ~ 35 kN przez działki nr 12/104 i nr 12/28 szlakiem oznaczonym kolorem niebieskim na mapie stanowiącej integralną część tego postanowienia i zasądził od wnioskodawcy na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej „G.” w S. kwotę 50.000 zł płatną w terminie dwóch tygodni od dnia uprawomocnienia się postanowienia z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki w jej płatności tytułem wynagrodzenia za ustanowienie służebności. W pozostałym zakresie wniosek został oddalony.

Sąd Rejonowy stwierdził, że nieruchomość wnioskodawcy nie ma odpowiedniego dostępu do drogi publicznej, oraz że droga konieczna powinna przebiegać po istniejącej infrastrukturze na działkach 12/104 i 12/28. Konsekwencją ustanowienia służebności drogi koniecznej było zasądzenie wynagrodzenia od wnioskodawcy na rzecz wieczystego użytkownika obciążonej nieruchomości. Wysokość wynagrodzenia określona została z uwzględnieniem uszczerbku majątkowego, jaki ustanowienie służebności powoduje dla użytkownika wieczystego nieruchomości obciążonej i wzrostu wartości nieruchomości władnącej. Sąd zwrócił uwagę, że część działek uczestnika przeznaczona pod drogę konieczną była już dotychczas wykorzystywana jako droga dojazdowa przez mieszkańców nieruchomości obciążonej, nie nastąpi więc zmiana jej przeznaczenia, ani sposobu wykorzystywania. Dodatkowo Sąd - w celu zmniejszenia dolegliwości służebności - ograniczył dopuszczalną masę pojazdów, które będą uprawnione do przejazdu drogą konieczną. Wszystkie te okoliczności skłoniły Sąd Rejonowy do ustalenia wynagrodzenia za ustanowienie drogi koniecznej jako iloczynu 4% wartości

rynkowej zajętego gruntu i okresu 10 lat. Metoda ta wynikała z zastosowania analogii do sposobu obliczania wartości świadczeń powtarzających się przy ustalaniu podstawy ich opodatkowania podatkiem od spadków i darowizn, którą Sąd Rejonowy uznał za optymalną. Zgodnie z art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (jedn. tekst: Dz.U. z 2004 r., Nr 142, poz. 1514) roczną wartość m. in. służebności ustala się w wysokości 4% wartości rzeczy nią obciążonej, co w rozpatrywanej sytuacji faktycznej stanowiło kwotę 7.400 zł (wartość obu działek wynosiła łącznie 185.000 zł). Sąd wskazał, że z uwagi na to, iż służebność drogi koniecznej ustanawiana jest bezterminowo, wysokość wynagrodzenia za jej ustanowienie odpowiada 10-letnim opłatom. Taki zasięg czasowy uzasadnia również przewidziany w art. 293 § 1 k.c. termin wygaśnięcia służebności gruntowej wskutek jej niewykonywania. W konsekwencji wysokość pełnego wynagrodzenia Sąd Rejonowy ustalił na kwotę 74.000 zł, którą obniżył ze względu na wprowadzone ograniczenie wagi pojazdów mogących z niej korzystać i ostatecznie ustalił je na kwotę 50.000 zł.

Na skutek apelacji wniesionych przez uczestników Spółdzielnię Mieszkaniową „G.” w S. oraz „I.” sp. z o.o. w S., Sąd Okręgowy w S. zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że podwyższył wynagrodzenie przysługujące Spółdzielni Mieszkaniowej „G.” do kwoty 52.500 zł płatnej w terminie do dnia [...] 2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie nieterminowej płatności tej kwoty i oddalił obydwie apelacje w pozostałym zakresie. Sąd drugiej instancji zgodził się, że zachodziły podstawy do ustanowienia służebności w kształcie przyjętym przez Sąd Rejonowy. Nie zgodził się natomiast z metodą określenia wysokości wynagrodzenia. Za właściwą podstawę jego ustalenia uznał wartość służebności, którą, posiłkując się opinią biegłego, przy uwzględnieniu przeznaczenia gruntu w planie zagospodarowania przestrzennego, okoliczności, że przedmiotem obciążenia jest prawo wieczystego użytkowania, oraz że droga ta będzie współużytkowana przez kilku korzystających z niej - ustalił na kwotę 52.500 zł.

Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wniosła uczestniczka Spółdzielnia Mieszkaniowa „G.” w S., zaskarżając je w całości. W skardze opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej zarzuciła naruszenie art. 145 § 1 k.c. i art. 8 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów

i usług (jedn. tekst Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.; dalej: "u.VAT". Domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w S..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na etapie postępowania kasacyjnego nie była już kwestionowana potrzeba ustanowienia drogi koniecznej ani jej przebieg. Skarżąca nie kwestionuje także co do zasady metodologii określenia wynagrodzenia za jej ustanowienie. Podniosła natomiast, że do ustalonego wynagrodzenia powinna zostać doliczona stawka podatku od towarów i usług, ponieważ ustanowiona służebność stanowi obciążenie działki za wynagrodzeniem i należy ją zakwalifikować jako świadczenie przez Spółdzielnię usług w rozumieniu art. 8 ust. 1 pkt 2 u.VAT, podlegające opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług. Skarżąca zwróciła uwagę, że zarówno wnioskodawca jak i ona są podatnikami tego podatku. Zasadność swojego stanowiska uzasadniła poglądami prezentowanymi przez Naczelną Sąd Administracyjny w wyrokach z dnia 9 marca 2011 r. (FSK 362/10), z dnia 19 lutego 2015 r. (I FSK 276/14) oraz przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. z dnia 11 czerwca 2010 r. (III SA/Wa 851/10).

Rzeczywiście, problem podnoszony przez skarżącą pojawił się w orzecznictwie sądów administracyjnych. Był także przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w wyroku z dnia 16 stycznia 2016 r. (V CSK 225/16, nie publ. poza bazą LEX nr 1994406), w którym Sąd ten powołał się na konsekwentne stanowisko sądów administracyjnych, że ustanowienie służebności drogi koniecznej za wynagrodzeniem mieści się w hipotezie art. 8 ust. 1 pkt 2 u.VAT, ponieważ świadczenie usług może następować również w wykonaniu obowiązku nałożonego przez organ władzy publicznej lub podmiot działający w jego imieniu lub wynikającego z mocy prawa i polegać na powstrzymaniu się od dokonania czynności lub na tolerowaniu określonej czynności. Takie stanowisko zajęły Naczelny Sąd Administracyjny oraz Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. w orzeczeniach powołanych w skardze kasacyjnej, a także w wyroku NSA z dnia 2 kwietnia 2014 r. (IFSK 689/13). Sąd Najwyższy w powołanym wyroku zaakceptował ten pogląd, wywiedziony z przepisów art. 5 ust. 1 i art. 8 ust. 1 u.VAT. Podkreślił, że odpłatne świadczenie usług na terytorium kraju, podobnie jak odpłatna dostawa towarów

podlegają opodatkowaniu podatkiem od towarów i usług (art. 5 ust. 1 u.VAT). Zgodnie z art. 8 ust. 1 u.VAT, przez świadczenie usług, o którym mowa w art. 5 ust. 1 pkt 1, rozumie się każde świadczenie na rzecz osoby fizycznej, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej, które nie stanowi dostawy towarów w rozumieniu art. 7, w tym także zobowiązanie się do tolerowania czynności lub sytuacji zgodnie z nakazem organu władzy publicznej. Tego rodzaju cechy ma ustanowienie służebności drogi koniecznej na użytkowaniu wieczystym, obligujące każdorazowego użytkownika wieczystego do znoszenia czynności objętych służebnością. Jednakże zarówno sądy administracyjne, jak i Sąd Najwyższy podkreśliły, że usługa taka podlega opodatkowaniu tylko wtedy, kiedy spełnione są ponadto dwie dalsze przesłanki - podmiot świadczący ją musi mieć status podatnika podatku od towarów i usług, o którym mowa w art. 15 ust. 1 i ust. 2 u.VAT i status ten odnosił się do tej właśnie, skonkretyzowanej czynności (por. też wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 2 kwietnia 2014 r., I FSK 689/13, nie publ.). Uczestniczka jest spółdzielnią mieszkaniową, jej zakres działania wynika z art. 1 ust. 1, 2, 3 i 6 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1222) i nie obejmuje odpłatnego ustanawiania służebności gruntowych. Uczestniczka nie wykazała w toku sprawy, by zachodziły inne przyczyny, pozwalające przypisać jej status podatnika podatku od towarów i usług w zakresie usługi obejmującej znoszenie korzystania przez inny podmiot z drogi koniecznej przebiegającej przez grunt wieczyście użytkowany przez spółdzielnię. W związku z tym nie zachodzą podstawy do uznania uczestniczki za podatnika i uwzględnienia jej skargi kasacyjnej.

Z tych przyczyn skarga kasacyjna uczestniczki została oddalona na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

jw

kc